

hom, hagra loc la tua objecció; mas digues-me'n un altre qui sia stat *pur* hom, e equal ab ella en honor», BMetge (*Somni* IV, ed. Miquel i P., lín. 2942; que Par, *Sint. de BMetge*, p. 221, entén a tort com a adverbí); veg. infra. «Una merlina, / un jorn parlant / ab un galant / jove, púbil, / prest seduí:l: / llur amitat / no ser pecat, / hoc amor *pura*, / que tostemps dura, / no perillosa», JRoig (*Spill*, 5635). «És que, en la calma de tals paratges, / tan dolç és viure, veure i sentir, / i vora l'aigua de *purs* miratges, / al ritme eòlic d'aquestes platges, / tan dolç dormir!», Costa (*Cala Gentil*, v. 33). «L'amor m'ha cenyit la corona / de nou fills, que sols als *purs* dóna, / esglaons de l'eternitat: / del meu futur són la cuirassa / ---», Coromines (*Ele-gia de València*, 14b, O. C., 1397).

El mall. *pur* 'curt d'enténim' deu ser expressió abreujada per 'és un *pur* beneit': segons el *DAG*, ja es troba en un text del S. XVII; molt usat per PdAPenya, que precisament sol acoblar aquells dos mots: «El senyor Lluch / --- / feya postissures / bellandines y fallets / a les nines, / y elles, *pures* / ---», «y jo, més beneyta y *pura*, / que tot d'una tot m'ho bec / ---», *Po. Pop.*, 292, 262.

L'ús de *pur* com a adverbí gramaticalitzat va tenir en català molta més importància del que sabien els filòlegs del S. XIX: la prova és que Aguiló (o els publicadors del seu diccionari?) plantegen seriosament la qüestió de si és un italianisme. Manlleu de l'it. un fet gramatical que es dóna en massa, en cat. i en oc. del SO. des dels orígens literaris! ¹ Naturalment, en totes tres llengües, és prolongament de l'adverbí llatí *PURĒ*: la diferència és que a Itàlia ho va mantenir i descabellar la llengua comuna i literària, i en català ho vam deixar antiquar: i quedà arraonat al parlar pagesivol d'algunes comarques del Nord, on encara viu, pronunciat *pú*. El sentit bàsic només es pot definir com a partícula intensiva o emfatitzadora en termes generals, que al capdavant és també el seu valor fonamental en italià; més en concret, i en forma bastant semblant a la italiana, pren valors com 'també', 'almenys', 'tanmateix', 'el cas és que ---'.

Ja el tenim a les *VidesR*: «*eya, pur, frare, sembra-m* que a vós s'esgarden totes nostres possessions» 17r1, on no fa més que subratllar el valor de *eya* 'apa, au', amb un paper com el de 'tanmateix'; ² en un altre pasatge vol dir 'així mateix, també': «denant lo Judici --- planyeran los juseus quant veuran Déu vivent --- lo qual se pensaren ésser --- home mort ---; pla<n>yeran-se eretges, qui *pur* home crucificat ésser dixeran, quant lo veuran Él ésser jutge» 4r1. Però després en trobem casos en quasi tots els clàssics medievals: «Jeia mort En Bg. d'Entença --- E En Rocafort mateix se-n mostrà molt despatgat, e-l plorà --- e son germà e son avoncle, qui mort l'havien --- escusaren-se que no-l conexien; e axí, *pur*, a gran tort e a gran pecat, lo ric-hom morí ---»: el sentit en Muntaner, aquí i en l'altre pasatge, ve a ser 'el cas és que ---': «De qui fo la colpa? A mi no tany que encolpe negun, que d'aitals senyors no-n deu hom parlar mas en tot bé con hom li sap: e axí jo no vull ne dic de qual

part fo lo tort; mas, *pur*, la guerra tornà, axí que --- les galees del rei Robert trencaren les tonaires de Sicília ---» (§§ 232, 282; Casac. VI, 87.32 = *NCL*. VII, 148.17; Casac. VIII, 36.30, fets de 1320 i 1324).

'Tanmateix, malgrat tot': «E doncs, pus ets d'opinió / ---dix ella--- que Déus creà-l món, / hajats per cert que cells qui són / per ell creats, fan ço qu'Ell vol... / ---Senyora, yo-m tenc per vençut ---dix ieu--- d'esta gran qüestió, / mas prec-vos que-m valla raisó, / si la dic, e no us irescats. / ---Digats, mon fill, ço que us vullats... / ---Senyora, mon cor és *pur* trist, / ab menys esper que mai no fo, / car --- m'havets clarament demostrat que ço que per Déus és creat / no pot res fer <sens> son voler», BMetge (*Fort. e Pru.*, 15 *NCL.*, 84.21). «Aquests aitals fan de les sues: Déus ho sab e gents ho saben, e yo ho sé, que hoc, les que dites he, e pijors; una *pur* n'hi ajustaré e declararé: que aquests aitals --- com sagrament que han fet a lur offici los estrega a fer o no fer certes coses, ells --- no les volen fer o vedar personalment, mas comanen lur --- espatxament a muller o altre domèstic o privat lur ---», Eiximenis (*Do. Comp.*, *NCL.*, 92), o sigui 'encara, també, demés'.

Encara en el S. XV. «Si vénen dos hòmens, e han qüestió, e estan davant tu, jutge, e la hu és cavaller e l'altre laurador, hec, *pur!*, per qual daràs la sentència?», StVicentF (*Serm.*, 151.17). I encara freqüent en JRoig: «l'Abadessa --- si-s tarda / dar-los licències / de fer absències / del dormidor / --- / fan-la morir / ab ses follies, / ans de sos dies, / per sobres d'ira: / de sa cadira / *pur* la derroquen»; «embolicat / ab tal bafor [de drap menstruós], / de la lavor / dels cucs de seda / més se'n refreda / [que] no se n'aviva / o s'escaliva: / *pur* viu-ne poca / si'l drap la toca / ---» o sigui 'almenys, tanmateix' (*Spill*, 5547, 9685).³ El *DAG*. n'hi afegeix encara un del *Curial*, un del *Decameron* i dos de docs. d'arxiu del S. XV. Ja no estic tan segur que no hi hagi calc de l'italià en els casos de *o pur* i *e pur* que cita *AlcM del Corbatxo* i de la trad. d'Albert el Gran.

Tinguem present que això fou també occità trobador, i que allà abunden molt els exemples en poetes dels Ss. XII-XIII, de tot el domini: *Boeci, Flamenca*, B. de Born, Marcabré, Pegulhan, E. Cairel etc., *PSW* VI, 604-5, Rayn. IV, 670.1; sobretot en els sentits de 'tanmateix' i encara més 'solament', en el qual hi afegeixo aquest pasatge de G. de Calansó: «Aman, sufrén, / pot d'enveja murir, / al mieu albir, / qui ve e re no pren; / mas *pur*, aten, / cum ieu fauc, la melhor / e la gensor / qu'ieu saí ni veí entre totz los regnatz / ---» (*RFgn.* XLIV, 403). Però allà avui, segons el *TdF*, només sobreviuria prop d'Itàlia, en el nicenc i prov. alpí. Tanmateix també n'hi queda algun supervivent escadusser arran del trifini amb el cat. i l'arag.: *pü* 'tanmateix' a la Vall de Gouelh (Luixon), *Bouts d. M.* v, 2. I deu haver tingut bastant de vida a la Vall d'Aran, on per més que avui estigui oblidat a la major part de l'aranès, l'hi he sentit en pobles conservadors dels dos extrems, Pujolo i Canejan: aquí «Com ei que no^{e1} vengut?, nó l'ac dideries ---l'ac diguí *pü!*»;